

יובל דרך

ניסוך המים – ממי מעיין דווקא?

פתיחה

א. מחלוקת רש"י ותוספות

ב. חיוב מי מעיין לעיכובא

ג. מקורם של מי הכיור

ד. דעת הרמב"ם

ה. ניסוך המים ו'מים תחתונים'

פתיחה

ניסוך המים בחג הסוכות הוא עבודה ייחודית שנעשית בימי החג בלבד. מקורו בהלכה למשה לסיני, אך חז"ל מצאו לדבר רמז בפסוקים.¹ ברם, לא מצאנו מקור מפורש הקובע אילו מים כשרים לצורך הניסוך, לכתחילה ובדיעבד. בדברים שלהלן נשתדל לעיין בסוגיה זו ממקורות ההלכה והאגדה.

א. מחלוקת רש"י ותוספות

המשנה במסכת סוכה מתארת כיצד הייתה נעשית מלאכת הניסוך:

"ניסוך המים כיצד? צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגים היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו... כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח, ומניחה בלשכה. נשפכה, נתגלתה - היה ממלא מן הכיור, שהיין והמים מגולין פסולין לגבי מזבח (פ"ד משניות ט-י).

יש לברר האם מהתיאור במשנה יש ללמוד שהמים המנוסכים על גבי המזבח בחג צריכים להיות דווקא ממי מעיין - כמו שמצינו במצוות נוספות, הכשרות במים חיים

---

1 ראה תענית ב ע"ב - ג ע"א.

בלבד² – או שמא רק תיאור דברים יש כאן, והמים כשרים אף כשבאו ממקורות מים אחרים.

סוגיית התלמוד על המשנה (סוכה מח ע"ב) פותחת בשאלה "מנא הני מילי?", ומשיבה: "אמר רב עינא: דאמר קרא 'ושאבתם מים בששון וגו'" (ישעיה י"ב, יג).

הראשונים נחלקו בהבנת שאלת הגמרא "מנא הני מילי". רש"י ביאר שכוונתה מנין שתוקעין ומריעין בשאיבת המים של הניסוך, וכנראה נסמך על המילה 'ששון' שבפסוק מישעיה.³ בעלי התוספות (ד"ה 'מנא הני' מ') מביאים את פירוש רש"י, ומוסיפים: "ועוד יש לפרש דמנלן דמי השילוח בעי, ומפרש מדכתיב ממעיני השועה". לפי פירוש זה של תוספות, שאלת הגמרא היא מה המקור לכך שיש להביא את המים דווקא ממי השילוח, והתשובה מצויה בחלקו השני של הפסוק: "ושאבתם מים בששון ממעיני השועה". כך פירש גם רבנו חננאל: "[מנא הני מילי] המים שאתם שואבין בשמחת החג יהיו מן המעיין, לפיכך שנינו מן השילוח".

הריטב"א שם מאחד את שתי הדעות, ומפרש שהשאלה נִסְבָּה על כל המובא במשנה:

מנא הני מילי - מסתברא דאכלהו קאי, דאיכא נסוך המים ושיהא מן השילוח שהוא מעין ושיהא שם שמחה. ומהדרינן אכולהו מדכתיב 'ושאבתם מים בששון ממעיני השועה', וכולהו איתנהו בקרא - מים וששון ומעין.

ב. חיוב מי מעיין לעיכובא

יש לברר האם לשיטות שיש מצווה דווקא במי מעיין – האם הדבר מעכב אף בדיעבד, או שמא רק ראוי הדבר לכתחילה.

המשנה במסכת מעילה מביאה כך:

---

2 במי חטאת נאמר: "וְלָקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאת וְנָתַן עָלָיו מִיִּם חַיִּים אֶל כָּלִי" (במדבר י"ט, יז). ובתרגום אונקלוס שם: "ויתנון עלוהי מי מבוע למן". וכך שנינו בספרי (במדבר, קכח): "ונתן עליו מים חיים אל כלי" - במי מעיין הכתוב מדבר". הציווי על מים חיים דווקא נאמר גם בטבילת הזב (ויקרא ט"ו, יג), וכן בטהרת המצורע (ויקרא י"ד, ה).

3 אולי התייחס רש"י דווקא לרישא של הפסוק בשל המעשה המובא בסמוך, על שני המינים ששמותיהם "ששון" ו"שמחה".

כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית, לבדק הבית ולא למזבח, לא למזבח ולא לבדק הבית - מועלין בו. כיצד, הקדיש בור מלא מים, אשפה מלאה זבל, שובך מלא יונים, אילן מלא פירות, שדה מלאה עשבים - מועלין בהם וכמה שבתוכן... (פ"ג מ"ד).

ופירש רש"י:

בור מלא מים - ראוי לבדק הבית לבנין לעשות בו טיט, ולא למזבח. ולניסוך המים נמי לא חזי, שלא היו מנסכין אלא ממי השילוח שהן מים חיים (מעילה יג ע"א).

כפירושו כתבו ראשונים נוספים,⁴ וראה גם בדברי רשב"ם במסכת בבא בתרא (עט ע"א): "מים - ראויין לבדק הבית לעשות טיט ולא למזבח, דמים מכונסין פסולין לניסוך המים, וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה".

מדבריהם נראה ברור שיש חיוב להשתמש דווקא במים נובעים ממעיין, ומים אחרים פסולים לניסוך בחג.⁵

מקור נוסף שיש ללמוד ממנו לענייננו, מצינו במסכת בבא בתרא:

תנו רבנן: כשחרב הבית בשניה רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע, אמר להן: בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח ועכשיו בטל? אמר להם: אם כן לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות. אפשר בפירות. פירות לא נאכל, שכבר בטלו ביכורים. אפשר בפירות אחרים. מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים. שתקו. אמר להן: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר - שכבר נגזרה גזרה; ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר - שאין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה, דכתיב: "במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו" (מלאכי ג', ט), אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט (ס ע"ב).

והקשו שם בתוספות (ד"ה 'מים לא נשתה'):

וא"ת אמאי לא אהדרו דאפשר במי בורות דפסולין לניסוך כדמשמע בסוכה (מח ע"א)? ואומר ר"י דדבר דהוי ממין שעושין בו ניסוך חשיב כמו דבר עצמו, דאי לא

4 ראה ר"י מגאש ב"ב עט ע"ב, וכן בפירוש רבנו גרשום על המשנה במעילה: "כיוון דלאו מים חיים הן לא חזו לניסוך".

5 למרות שבדברי רש"י מוזכר מעיין השילוח דווקא, נראה שעיקר הדגש הוא על היות המים חיים, כמובא בסוף דבריו: "שהן מים חיים".

הכי תקשה דישתו יין מבושל דפסול לנסכים. ואין להקשות דאפשר במי תותים ויין תפוחים, שלא היו יכולין לסבול שלא לשתות בלא מים.

אם כן, תוספות מניחים כהלכה פסוקה שמים מכונסים פסולים לניסוך המים.

בעל הערוך לנר⁶ טוען שבגלל קושייתם זו של תוספות לא ניחא ליה לרש"י לפרש שיש מצווה דווקא במי מעיין, ולכן פירש ששאלת הגמרא בסוכה "מנא הני מילי" מוסבת דווקא על עניין השמחה והתרועה. אמנם, רש"י עצמו נקט במעילה כשיטת תוספות כאן, שהניסוך כשר רק במים חיים.

ג. מקורם של מי הכיור

על השיטה שיש חיוב לנסך דווקא מי מעיין הקשה בשיטה מקובצת:

וקשיא לי לדעת רשב"ם ז"ל, דהא אמרינן בפרק לולב וערבה: נשפכה או נתגלתה היה ממלא מן הכיור, ואילו מי כיור שאר מימות הן ולא מי מעיין, דקיי"ל כחכמים דפליגי על רבי ישמעאל בזבחים, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ה מהלכות ביאת המקדש שכל המימות כשרים לקידוש וצ"ע (בבא בתרא ע"ט ע"א).

בעניין מקורם של המים שבכיור נחלקו תנאים. כך מובא במסכת זבחים:

א"ר ירמיה אמר ריש לקיש: מי מקוה כשרין למי כיור... תנאי היא, דאמר ר' יוחנן: מי כיור - ר' ישמעאל אומר: מי מעיין הן, וחכמים אומרים: שאר מימות הן (כב ע"ב).

ופסק הרמב"ם כחכמים:

כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה, ובלבד שלא ישתנה מראיהן, אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה... זה הכלל: כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור (הלכות ביאת המקדש פ"ה הי"ב)

ואם כן, לשיטות הסוברות שהניסוך כשר במי מעיין דווקא, היאך מנסכין ממי הכיור אם נשפכו או נתגלו המים שנשאבו מן השילוח, והרי מי הכיור אינם מים חיים (וקשה לומר שמשנתנו היא אליבא דר' ישמעאל, הסובר שהמים שבכיור מי מעיין הם, ואינה אליבא דהלכתא)?⁷

6 סוכה מח ע"ב.

7 אמנם, ראה רש"י בסוטה טו ע"א שסבור שאכן המשנה אליבא דר"ש, וראה גם בהערותיו לסוכה מ"ח, שם נראה שדוחה אפשרות זו.

הריטב"א ככל הנראה הרגיש בקושי זה, ולכן הזכיר בפירושו כאן שגם מי הכיור מקורם במי מעיין:

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת וכו' נשפכה או נתגלתה היה ממלא מן הכיור – פירוש, שהיו משקיעין אותו בים הנחושת שהיו באים מימיו ממי עיטם, ושוב אין מי הכיור נפסלין בלינה כדאיתא ביומא, ומפני כן עשו לו מוכני שהיו מוציאים בו מים מן הים, על יד הכיור היה ממלא מים מן הים לפי שהמים והיין מגולין פסולין לגבי מזבח.

כלומר, על פי הריטב"א גם אם ניתן למלא את הכיור ממי מקווה, בפועל היו ממלאים אותו על ידי המוכני מתוך ים הנחושת, שמימיו באו ממעיין עיטם.⁸

מקור הדברים הוא בירושלמי במסכת יומא (פ"ג ה"ח). הירושלמי מביא שים הנחושת שבנה שלמה שימש כבית טבילה לכהנים, ככתוב בדברי הימים (ב' ד', ו) "והים לרחצה לכהנים בו", ומקשה היאך היה ניתן לטבול בים, בהיותו כלי. כתשובה מובאים דבריו של ר' יהושע בן לוי:

אמת המים מושכת לו מעיטם, והיו רגליו שבדרום (גירסאות אחרות: רגלי שוורים) פחותין כרימונים.

וכך מפורש גם ברמב"ם:

הים שעשה שלמה כמקוה היה, מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם, לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור וממנו היו ממלאין הכיור

(הלכות ביאת המקדש פ"ה הט"ו).

אמנם, הרמב"ם מביא זאת דווקא לגבי ים הנחושת של שלמה, שהיה בבית ראשון, ואילו מדברי הריטב"א עולה לכאורה שים הנחושת שימש אף בבית שני, שהרי הוא מזכיר את המוכני, המנוי במשנת יומא (פ"ג מ"י) יחד עם שאר חידושים שהונהגו בבית שני. ברם, מדברי שאר ראשונים עולה שבבית שני כבר לא היה הים בנמצא, והיו משקעים את הכיור בבור שבעזרה,⁹ ולגביו לא מצאנו שנאמר שמקור מימיו היה במי מעיין.¹⁰

---

8 **הערוך לנר** (סוכה נ ע"א) הבין שלדעת הריטב"א היו ממלאים את צלוחית המים מתוך הים על ידי הכיור, "אבל אם היה לוקח מן הכיור ממש אחר שכבר נשאבו בו המים, אף שמימיו גם כן באים מן הים, מכל מקום לא הוי מים חיים כיוון שכבר נפסק הקילוח".

9 **בתוספות יום טוב** (מידות פ"ה מ"ד) מובאת דעת **ראב"ה** הכותב מפורשות שלא היה ים של שלמה בבית שני. ראה גם בהשגת **הראב"ד** על הרמב"ם בעניין המוכני (הל' בית הבחירה פ"ג

ד. דעת הרמב"ם

בהלכות תמידין ומוספין ברמב"ם אין הלכה מפורשת הקובעת שיש לנסך דווקא מי מעיין. כדרכו, משתמש הרמב"ם בהלכותיו בלשון המשנה, ומצטט את המשנה מפרק רביעי בסוכה:

כי צדד היו עושין, צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגין היה ממלא אותה מן השילוח, הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו...

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב ואינה מכלי השרת ומניחה בלשכה ולמחר ממלא ממנה.

אם נשפכה או נתגלתה ממלא מן הכיור ומנסך (פ"י הלכות ז'–י').

באחרונים היו שהבינו ברמב"ם שתיאור השאיבה מהשילוח איננו לעיכובא,¹¹ שאם היה זה לעיכובא היה לרמב"ם לפסוק כך באופן מפורש, כשם שהוא מביא בהלכות אחרות שבהן יש צורך במי מעיין דווקא, כטהרת מצורע ומי חטאת.¹² יתרה מזו, בפרק

ה"ח): "...ואנו מקובלים שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל ומשקעין אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב", וכן ברש"י ביומא לז ע"א, המפרש שהמוכני הוא "גלגל לשקעו בו בבור".

בתיאור החורבן בספר מלכים ב' נאמר במפורש שנהרס הים ושרידיו נלקחו לבבל: "...וְאֵת יַם הַנְּחֻשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּבֵית ה' שִׁבְרוּ כְּשֵׁדִים וַיִּשְׂאוּ אֶת נְחֻשְׁתָּם בְּבִלְהָ" (כ"ה, יג), ולא מצאנו שנבנה מחדש בבית שני. גם במשניות מסכת מידות לא מוזכר הים, ומובא שמקור המים המרכזי שהיה בעזרה היה בלשכת הגולה שבצפונה (על פי גרסת הבבלי, יומא יט ע"א): "לשכת הגולה שם היה בור קבוע והגלגל נתון עליו, ומשם מספיקים מים לכל העזרה" (פ"ה מ"ד). ראה גם **תוספות ישנים** יומא לח ע"א: "ולא ידענא אם היה ים של שלמה בבית שני".

10 ועיין בתוספות ר"ד בעירובין קד ע"א: "לשכת הגולה, ששם היה בור הגולה והגלגל נתון עליו ומשם מספיקין מים לכל העזרה ומיית' לה בפ"ק דיומא, ונקרא בור הגולה מפני שעשאוהו בני הגולה שעלה מבלבל, ובזה הבור היו משקעין את הכיור כדתנן ביומא בפ' אמר להן הממונה אף הוא עשה מוכני לכיור כדי שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה ומפרש בגמר' מאי מוכנא גלגלא דמשקעין ליה, ובזה הבור היו משקעין אותו... וזה הבור היה ממים מכונסין ולא מים נובעין דלא קרי ליה באר אלא בור, והמים היו באים אליו מגג היכל והתאים".

11 ראה בערוך לנר סוכה מח ע"א.

12 ראה בהלכות פרה אדומה פ"ו באריכות, וכן בהלכות טומאת צרעת פ"א ה"א.

ט' מהלכות מקוואות מונה הרמב"ם שש מעלות במקוואות זו למעלה מזו, ובהלכה ח' הוא מציין את הדרגה הגבוהה שבכולן:

למעלה מזה המעיין שמימיו מים חיים שבהן בלבד טובלים בו הזבים הזכרים ולוקחין מהן לטהרת המצורע ולקדש מי חטאת.

מכך שהרמב"ם מונה את כל המצוות המחייבות מי מעיין ולא מזכיר את ניסוך המים, נראה ברור שלשיטתו הניסוך כשר אף אם המים אינם מים חיים.¹³

בחשק שלמה מביא סיוע מחודד לשיטה שמי מעיין אינם לעיכובא, וזו לשונו:

וזה קרוב לעשרים ושש שנים שאמרתי להביא סמך גדול לדברי הרמב"ם ז"ל ממקרא מלא בשמואל ב' כ"ג, דכתיב שם "וַיִּתְאַוּ דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יִשְׁקֶנִי מִיָּם מִבְּאֵר בַּיִת לָהֶם אֲשֶׁר בְּשָׂעַר. וַיִּקְּעוּ שְׁלֹשֶׁת הַגְּבָרִים בְּמַחְנֶה פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁאַבוּ מִיָּם מִבְּאֵר בַּיִת לָהֶם אֲשֶׁר בְּשָׂעַר וַיִּשְׂאוּ וַיָּבִאוּ אֶל דָּוִד וְלֹא אָבָה לְשִׁתּוֹתָם וַיִּסַּף אֹתָם לֵה"ו.

ואמרינן על זה בירושלמי דסנהדרין פ"ב ה"ו: בר קפרא אומר חג הסוכות היה ונסכן על גבי המזבח. וידוע דבור הוא מים מכונסין ובאר הוא מים חיים, וי"ל דאהני מקרא (= הקרי, בור) דבדיעבד אינו מעכב מי מעיין, ואהני מסורת (= הכתיב) דלכתחילה בעינן מי באר. וזה ראייה לדעת הרמב"ם, אבל לדעת התוספות קשה (סוכה מח ע"ב).

ה. ניסוך המים ו'מים תחתונים'

בשולי הברור ההלכתי, אביא מספר מקורות מהאגדה בעניין ניסוך המים שיכולים להאיר את סוגייתנו.

נאמר בויקרא (ב י"ג): "וְכָל קָרְבָּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תְּמַלֵּחַ וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֲלֵהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח", והביא רש"י שם: "מלח ברית - שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג".

והרחיב בעניין זה רבנו בחיי שם, וז"ל:

---

¹³ אמנם ניתן לדחות ראייה זו ולומר שכאן עוסק הרמב"ם במעלות הקשורות לטהרה דווקא, אך אדרבה – נראה שאמנם חובת מים חיים שייכת רק לתחום הטהרה, ולפיכך גם אם בניסוך המים יש עדיפות למי מעיין, כנלמד מהפסוק "ושאבתם מים בששון ממעיני השועה" – אין להשוות זאת לחובת מים חיים כבטהרת מצורע ובמי חטאת.

וכן אמרו במדרש (ב"ר ה ג) מים התחתונים נקראו בוכים, ולמה נקראו מים בוכים כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים וזהו שכתוב (איוב כ"ח, יא) "מבכי נהרות חֶבֶשׁ". אמר רבי אבא: בככי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים. אמרו, או לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו. מה עשו, העזו פניהם ובקעו תהומות וביקשו לעלות עד שגער בהם הקב"ה... אמר להן הקב"ה, הואיל וכבודי עשיתן כל כך, אין להם רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם... ולא עוד, אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח וניסוך המים.

ממדרש זה לכאורה נראה שהמים המשמשים לניסוך 'מייצגים' את מי התהומות הנובעים במעינות.

וכן הוא בגמרא (תענית כה ע"ב):

אמר רבי אלעזר: כשמנסכין את המים בחג, תהום אומר לחבירו: אבע מימך, קול שני ריעים אני שומע, שנאמר תהום אל תהום קורא לקול צנורייך וגו'.

וברש"י שם:

אבע - לשון נחל נובע; קול שני ריעים - ניסוך המים וניסוך היין; תהום אל תהום קורא - מים עליונים ומים תחתונים.¹⁴

ובשפת אמת בדבריו לסוכות מביא את רש"י בויקרא, ומפרש כך:

שבאמת בחלק זה התחתון יש בו גם כן קדושה כמו בחלק העליון, כי אין קנאה במעשה בראשית, אך שהוא נסתר ונתערב בו פסולת כמו שכתוב "והארץ היתה תוהו" (בראשית א', ב), וצריך תיקונים עד שנתברר הטוב. וזה החילוק בין יין למים, שיין הוא על ידי תיקונים – קצירה, דישה, דריכה וכמה מלאכות, אבל מים הוא כמו שהוא. ונתן הקב"ה זמן שיוכל להתגלות המעיין למטה גם כן בלי פסולת, ושאינם צריכים תיקון, והוא מעין לעתיד שכתוב "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים" (זכריה, י"ד, ח). וכל דבר שהיה בכלל ויצא - ללמד על הכלל כולו, פירוש שכיוון שיש עת שמנסכין מים, ממילא זה עדות על כל הזמנים שנמצא הבאר גם בחלק שלמטה... וזה העדות נמסר רק לבני ישראל, כי מי בוכה על היסותרות הקדושה בעולם רק בני ישראל, לכן מנחם אותם הקב"ה בזמנים מיוחדים ובדברים מיוחדים, ולכן היתה השמחה גדולה בבית השואבה

(שנת תרנ"א, ד"ה אמרו).

ונדרש שנית לעניין זה כעבור מספר שנים:

---

14 ועיין ריקאנטי ויקרא כ"ג, י.

והעניין כי בני ישראל יש להם כוח להעלות את המים מלמטה, והוא בחינת תורה שבעל פה ולכן נקראו בני ישראל השולמית, שעושין שלום בין עליונים לתחתונים

(סוכות תרנ"ד-תרנ"ז, ד"ה איתא).

כמובן, אין בידינו להכריע במחלוקת בעניין מקור המים על פי מקורות האגדה והפנימיות, אבל נראה שעולה מהם זיקה ברורה בין המים המנוסכים למי המעיינות דוקא.

ונסיים בתפילה שיתקיימו במהרה דברי הנביא זכריה:

וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מֵי חַיִּים מִירוּשָׁלַם, חֲצֵימָיִם אֶל הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי וְחֲצֵימָיִם אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה. וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד (י"ד, ח).